

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Пояснювальна записка

до дипломного проекту
бакалавра
на тему

**НАТЮРМОРТ “УКРАЇНСЬКА КЕРАМІКА” ТА МЕТОДИКА
НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ
ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ’ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ**

Текст містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Виконала: студентка 2 курсу, групи 20 МС ОМ
напряму підготовки (спеціальності)
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Шарига Анна Олегівна

Керівник: Труш В. М., старший викладач
кафедри образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету імені М.П.
Драгоманова

Рецензент: Руденко І.В., доцент кафедри
образотворчого мистецтва
Національного
педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

**Факультет педагогіки і психології Кафедра
образотворчого мистецтва Освітньо-кваліфікаційний
рівень бакалавр Напрямок підготовки 02 Культура і
мистецтво Спеціальність 023 Образотворче мистецтва,
декоративне
мистецтво, реставрація**



ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
професор Шевнюк О.Л.
“29 ж” овтня 2020 року

**ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТУ**

Шаризі Анні Олегівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи (проекту) Натюрморт «Українська кераміка» та
методика навчання учнів закладів загальної середньої освіти
відображення об'ємних форм на площині

керівник роботи (проекту) Труш Володимир Миколайович, старший
викладач кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом від “ ” 29 жовтня 20 20 року № 2

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 30 квітня 2020 року

3. Вихідні дані до роботи (проекту) розробити та обґрунтувати
ефективну методику навчання учнів закладів загальної середньої освіти
відображення об'ємних форм на площині; створити авторський натюрморт з
натури «Українська кераміка»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань,
які потрібно розробити):

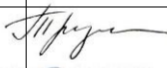
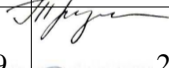

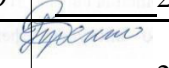
- визначити технологічні особливості відображення об'ємних форм на
площині;

- простежити динаміку процесу поетапного написання натюрморту з
натури;

- розробити ефективні методи навчання відображення об'ємних форм
на площині на уроках образотворчого мистецтва учнів закладів загальної
середньої освіти.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): полотно 90x70 см, олійні фарби, розчинник

Консультанти розділів роботи (проекту)

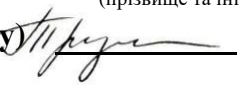
Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1,2	Труш В.М., старший викладач	 _____ 2019	 _____ 2020
1,2	Руденко І.В., доцент	 _____ 2019	 _____ 2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	жовтень	ВИК
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалів до дипломного проекту	жовтень-листопад	ВИК
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	листопад	ВИК
4.	Творча робота над дипломним проектом	листопад-березень	ВИК
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	квітень	ВИК
6.	Попередній захист проекту	квітень	ВИК

7. Дата видачі завдання **2 вересня 2019 р.**

Студент  Шарига А.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)  Труш В.М., старший
викладач (підпис) (прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 и 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент Шарига А.О.
(прізвище та ініціали)
до захисту дипломної роботи (проекту)
за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**
спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,**
реставрація

на тему: Натюрморт «Українська кераміка» та методика навчання учнів
закладів загальної середньої освіти відображення об'ємних форм на площині
(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету



проф.Олефіренко Т.О.

(підпис)

Довідка про успішність

Шарига А. О.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 2018 року до 2020 року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 81,82%, добре 18,18%, задовільно 0%;
шкалою ECTS: A 81,8%; B 18,2%; C 0%; D 0%; E 0%.


Секретар факультету

Адаменко Л.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студентка Шарига А.О. продемонструвала високий рівень знань, особливостей організації й проведення занять з відображення об'ємних форм на площині учнями закладів середньої освіти, розробила ефективну методику відтворення об'єму, що спирається на ґрунтовні дослідження сучасних науковців-практиків і була перевірена під час занять з учнями та апробована на всеукраїнській студентській конференції. Під час роботи над дипломним проектом Шарига А.О. створила завершений мистецький твір – натюрморт «Українська кераміка», який підтверджує професійне володіння дипломанткою технікою олійного живопису та вміле втілення знань з композиції, колористики, передачі об'єму, простору та різноманіття форм і фактури матеріалу.

Керівник роботи (проекту) _____


(підпис)

“ 19 ” _____ травня 2020 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент _____ **Шарига А.** _____
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній
екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

образотворчого мистецтва _____ професор О.Л. Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).
2. Формат бланка А5 (148 и 210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Шариги Анни Олегівни

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР бакалавр Тема дипломної роботи «Натюрморт «Українська кераміка» та методика

навчання учнів закладів загальної середньої освіти відображення об'ємних форм на площині»

Матеріали полотно, олія

1. Актуальність теми Оскільки існує досить суттєва потреба в наявності дидактичного і наукового матеріалу з навчання учнів закладів загальної середньої освіти відображенню об'ємних форм на площині, вищевказана проблема стала поштовхом для вибору Шаригію А.О. теми дипломного проекту. А застосування для її теоретичного і практичного розкриття національної тематики стало не тільки провідним завданням кваліфікаційної роботи дипломантки, але й посилює актуальність обраної теми в сучасних реаліях.

2. Позитивні якості роботи Під час роботи над дипломним проектом Шарига А.О. створила завершений мистецький твір – натюрморт «Українська кераміка», який підтверджує професійне володіння дипломанткою технікою олійного живопису та вміле втілення знань з композиції, колористики, передачі об'єму, простору та різноманіття форм і фактури матеріалу. Крім того, дипломантка дослідила вітчизняну та світову мистецьку спадщину за обраною темою.

3. Практична цінність висновків і рекомендацій У методичній частині кваліфікаційної роботи Шарига А.О. продемонструвала високий рівень знань, особливостей організації й проведення занять з відображення об'ємних форм на площині учнями закладів середньої освіти.

Запропонована авторська методика, що спирається на ґрунтовні дослідження сучасних науковців-практиків, була перевірена під час занять з учнями та апробована на всеукраїнській студентській конференції. Представлені навчальні форми, методи і завдання є інноваційними, змістовними. Створення великого за розміром і складного за композиційною і колористичною побудовою натюрморту «Українська кераміка» безсумнівно збагатили мистецький досвід дипломантки, що допоможе їй в подальшій творчій та педагогічній діяльності.

4. Наявність недоліків У творчій частині кваліфікаційної роботи суттєвих недоліків, які б впливали на якість виконаної роботи та її позитивне сприйняття, немає.

4. Загальна оцінка роботи Кваліфікаційна робота виконана Шаригію А.О. на високому мистецькому рівні та заслуговує відмінної оцінки.

Науковий керівник Старший викладач кафедри образотворчого мистецтва

Національного Педагогічного Університету імені М. П. Драгоманова

Груш Володимир Миколайович

(прізвище, ініціали)

«19» травня 2020 р.



РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Шариги Анни Олегівни

(Прізвище, ім'я, по батькові)

Зі спеціальності 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,

реставрація ОКР бакалавр

Тема дипломної роботи «НАТЮРМОРТ “УКРАЇНСЬКА КЕРАМІКА” ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ’ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ»

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профільюючій спеціальності

Дипломний проект відповідає дипломній кваліфікації і профільюючій спеціальності

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

Теоретична частина:

- авторській аналіз аналогів і прототипів мистецьких творів та художніх фотографій для творчого тематичного натюрморту;
- етапи творчого пошуку;
- перевірка програмою UNICHECK від 11.05.2020 року виявила 90,8 відсотків, які належать власним дослідженням студентки, а використанні ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело;
- деякі питання дослідження опубліковані у матеріалах VII Всеукраїнської науково-практичної студентської інтернет-конференції «НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА:

ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ» (Частина I). Шарига А. О. МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ’ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ. С. 205-208. За науковим керівництвом Труша В. М. та апробовані під час виступу 12 травня 2020 року;

Практична частина:

- авторській вибір предметів та драперій натюрморту;
- авторська постановка натюрморту;
- вирішення кольорової гами та композиції у суто українському стилі

3. Перелік основних недоліків роботи:

- у теоретичній частині роботи трапляються стилістичні помилки;
- на час рецензування авторська робота ще не завершена та потребує акцентування на елементах переднього плану та деяких нюансів

4. Загальна оцінка роботи

Дипломний проект заслуговує на позитивне оцінювання та може бути допущений до захисту

5. Висновок про можливість присвоєння випускнику кваліфікації

Дипломниця, Шарига Анна Олегівна, заслуговує на присвоєння кваліфікації бакалавр образотворчого мистецтва, вчитель образотворчого мистецтва, керівник гуртка дизайн

Рецензент



(підпис)

Руденко І. В.

(прізвище, ініціали)

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва НПУ імені М. П. Драгоманова, м. Київ

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада)

« 19 » травня 2020 р.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки бакалаврської роботи

Комісією з академічної етики кафедри образотворчого мистецтва Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку бакалаврської роботи на тему:

**Натюрморт «Українська кераміка» та навчання учнів
ЗЗСО вілобразження об'ємних форм на площині**

Тема бакалаврської роботи затверджена на засіданні Вченої ради факультету педагогіки і психології, протокол №2 від 29 жовтня 2019р.

студентки (та) 4 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація щодо дотримання норм академічної етики.

ППП студента Шарига А. О.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією *не виявлено* академічного плагіату. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) Комісією частково виявлений (9,2%) академічний плагіат, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана бакалаврська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана бакалаврська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Дата 14 травня 2020 р.

Шевнюк О.Л.
(прізвище, ініціали)

Сова О.С.
(прізвище, ініціали)

Шарига текст

Завантажено: 05/11/2020 | Перевірено: 05/11/2020

● Matches
 ● Цитата
 ● Використані джерела
 ● Заміна символів



Matches

Веб джерела

268

1	um.co.ua http://um.co.ua/8/8-7/8-70953.html	2.47%
2	studopedia.ru https://studopedia.ru/16_73928_dovidka-pro-uspishnist.html	1.03%
3	jurfac.univer.kharkov.ua http://jurfac.univer.kharkov.ua/201213news/N-9_01.pdf	0.83%
4	www.dut.edu.ua http://www.dut.edu.ua/uploads/h_5760_90904571.pdf	0.82%
5	pandia.ru https://pandia.ru/text/79/523/32519.php	0.75%
6	www.slavdpu.dn.ua http://www.slavdpu.dn.ua/fmk/publications/manuals/manual_11.pdf	0.74%
7	nmetau.edu.ua https://nmetau.edu.ua/%efzao_4276.pdf	0.74%
8	onat.edu.ua https://onat.edu.ua/wp-content/uploads/2018/06/%D0%92%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%B5-%D0%B4%D0%B...	0.66%
9	kymu.edu.ua https://kymu.edu.ua/upload/pdf_files/metod-rekom-magistr.pdf	0.66%
10	catalog.library.tnpu.edu.ua:8080 http://catalog.library.tnpu.edu.ua:8080/library/TopicDescription?topic_id=86551&page=5	0.64%

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ У ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	6
1.1. Основи відображення об'ємних фігур на площині	6
1.2. Технологічний процес зі створення творчої роботи	9
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ У ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ	19
2.1. Мета і зміст навчання відображення об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти	19
2.2. Форми і методи навчання учнів відображення об'ємних форм на площині в закладах загальної середньої освіти	22
ВИСНОВКИ	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДОДАТКИ	31
	34

ВСТУП

Закон України про повну загальну середню освіту [23] повідомляє, що «Кожному громадянину України, іншим особам, які перебувають в Україні на законних підставах, а також кожній дитині незалежно від підстав її перебування в Україні гарантується безоплатне здобуття у державних та комунальних закладах освіти повної загальної середньої освіти на кожному її рівні за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів один раз протягом життя.»

Образотворче мистецтво, як і інші прояви цілеспрямованої життєдіяльності людини, має цілком пряме відношення до дійсності. Здавна творча діяльність художників, вся їх спадщина та надбання були і є спрямовані на створення самостійної сутності об'єктів зображення, їхніх зовнішніх і внутрішніх образних знань та їх проявів в мистецтві як в загальному значенні. Актуальність даної теми полягає в тому, що зображення об'ємних форм на площині є однією з основ в образотворчому мистецтві.

Вивчення побудови

натюрморту є досить популярним завданням серед учнів шкільних та позашкільних закладів освіти, вищих навчальних закладів тощо.

Сутність завдання полягає в тому, щоб виділити найголовніші аспекти виконання натюрморту, помилки, які можуть стати на шляху в кожного, хто починає роботу над композицією натюрморту не знаючи загальних правил і норм, як, наприклад, побудови, законів світлотіні, правильну передачу тонів тощо.

Відображення об'ємних форм на площині, потребують подальшого дослідження і розвитку в практиці.

Мета дослідження — розробити та обґрунтувати методику навчання учнів закладів загальної середньої освіти відображення об'ємних форм на площині; створити натюрморт з натури «Українська кераміка».

Для того, щоб досягти поставленої мети, необхідно розв'язати ряд завдань:

- визначити технологічні особливості відображення об'ємних форм на площині;
- простежити динаміку процесу поетапного написання натюрморту з натури;
- розробити ефективні методи навчання відображення об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти.

Об'єкт дослідження — процес навчання учнів закладів загальної середньої освіти відображення об'ємних форм на площині.

Предмет дослідження — методика навчання учнів ЗЗСО відображення об'ємних форм на площині.

Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи: аналітичний — для вивчення мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми; систематизація, класифікація та узагальнення — для визначення сутності та змісту навчання відображення об'ємних форм на площині; системно-структурний — для структуризації методів навчання відображення об'ємних форм на площині учнів закладів загальної середньої освіти; моделювання — для проектування оптимальних методів навчання відображення об'ємних форм на площині; спостереження — для виявлення ефективності пропонованої методики.

Наукова новизна дослідження:

- вперше створено авторський натюрморт «Українська кераміка»; розроблені ефективні методи навчання відображенню об'ємних форм на площині учнів закладів загальної середньої освіти, що дозволяють максимально розкрити учнівський потенціал та досягти бажаного кінцевого результату творчого вдосконалення;

- конкретизовано особливості творчого композиційного і колористичного пошуку в процесі написання натюрморту «Українська

кераміка» з натури, а саме правильний підбір кольорової гами, що відповідає тематиці та українській культурі, яка буде гармонійно поєднуватися з фактурною керамікою та розташування натюрморту в найбільш вигідному композиванні з підбором відповідного ракурсу для зображення максимально цільної композиції, в якій головними предметами будуть залишатися керамічні вироби;

- уточнено мету і зміст навчання відображенню об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва;

- подальшого розвитку набули уявлення про вплив образотворчого мистецтва на формування особистості учнів, такі як: формування свідомості, розвиток уяви, вивчення навколишнього світу, пізнання себе та оточуючих тощо.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо покращення в закладах загальної середньої освіти методики навчання відображенню об'ємних форм на площині, яка може бути продуктивно використана з метою вдосконалення кваліфікації вчителів мистецьких дисциплін, процесу образотворчого навчання дітей в закладах загальної середньої освіти та позашкільних установах, а також професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Деякі питання дослідження розкриті у тезах на тему «Методи навчання учнів загальних закладів середньої освіти відображення об'ємних форм на площині» та апробовані на міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми психології розвитку особистості».

РОЗДІЛ 1.

ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ У ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

1.1. Основи відображення об'ємних фігур на площині

В образотворчому мистецтві натюрмортом прийнято називати зображення неживих предметів, об'єднаних в неподільну композицію.

Натюрморт може мати як самостійне значення, так і бути складовою частиною композиції жанрової картини. У натюрморті, як правило, виражається ставлення людини до світу, що її оточує. В ньому розкривається розуміння прекрасного в будь — якій дрібниці, властиве художнику як людині свого часу.

З минулих часів люди намагалися зобразити те, що бачили навколо себе. Вони надавали старим речам і буденності нового звучання, іншого бачення.

Проблему основ відображення об'ємних фігур на площині вивчали М. Фіцула [15], В. Яценко [19], Н. Волкова [1] та ін. Вони вважають, що здатність правильного і точного відображення різноманітних фігур на площині аркуша, полотна або будь — якій іншій поверхні є досить важливим для створення композицій в образотворчому мистецтві.

Людині, яка не займається творчою діяльністю, навчитися правильно сприймати і відображати навколишній світ теж важливо. Це допомагає набагато глибше осягнути всю його багатогранність. Це вміння важливо для вирішення простих, побутових завдань і має глобальне, загальнолюдське значення.

Важливою особливістю в образотворчому мистецтві є відображення об'ємних фігур на площині зображення. Адже, це відкладення тривимірних просторових об'єктів в двовимірній площині. Тобто, складне необхідно

перетворити в просте: об'єкт, який має довжину, ширину, висоту, потрібно перевести на площину.

Перспектива в переносі реальної дійсності на площину займає найпочесніше місце. Речі, які знаходяться далі від спостерігача, за своїми розмірами виглядають меншими, а іноді і значно меншими, ніж коли вони знаходяться поблизу.

Задачею перспективи є будова двовимірного простору і зображення об'єктів, що влучно передають сприйняття в дійсному часі, створити об'ємно-просторову композицію, передати її глибину, об'єми, правильні пропорції, їх відношення та взаємозв'язок між собою. Але не тільки за допомогою перспективних скорочень виникає можливість реалістичного зображення дійсності і безпосередньо простору. Однією з найголовніших характеристик відтворення простору є тінь, що падає від предметів. В зв'язку з тим, що ця особливість об'єктів сприймається як даність, важко виявити її, як властивість об'єкту. Як не парадоксально, але падаюча тінь належить не самому предмету, а скоріше тій площині, на якій цей предмет знаходиться, повторюючи його форму більш або менш чітко, залежно від кута й інтенсивності освітлення. Від відстані джерела світла та кута падіння променів освітлення до предмету змінюються обриси тіней. Леонардо да Вінчі [5, с. 47] зазначав, що тіні від предметів, не повинні бути причетні до іншого кольору, окрім кольору на якому вони знаходяться. Таким чином, можна зробити висновок, що падаюча тінь є одним з основних засобів побудови простору, тоді як власна тінь, стає додатковим засобом побудови та моделює об'єм предметів, перетворюючи їх на реалістичні зображення, зі своєю формою і випуклістю. У зв'язку з тим, що задачею живопису є вивчення та відтворення дійсності, необхідно враховувати зв'язок системи тіней з джерелом головного освітлення. Світлотінь, як засіб вираження не тільки об'єму, а і просторової глибини, відтворює реальну дійсність з урахуванням її зорового сприйняття.

Важливу роль при відображенні об'ємних фігур на площині також грає світлотінь. Тому об'ємність зображуваного предмета створюється не тільки за

рахунок ліній та передачі перспективи, але і за рахунок правильного розподілу світла і тіні по його сторонам. Саме тоді об'єкти або елементи створюють враження певного об'єму на площині двовимірної поверхні.

В натюрмортному живописі відтворення простору та об'єму складає особливий інтерес. Передача глибинності та багатоплановості, правильності форм та розмірів часто створюють непросту задачу. Простір передається за рахунок відображення умов освітлення, що змінюють зображувальні об'єкти за законами лінійної, рельєфної та повітряної перспективи по мірі їх віддалення, додають або знижають контрастність та відкривають в предметах різні відтінки.

Просторові плани натюрмортів в реалістичному живописі значно зменшуються. Задача відображення світлоповітряного середовища залишається головною в живописі натюрморту для відображення простору, але все ж основна увага зосереджується на відтворенні об'єму та матеріальності предметів, що складають собою натюрморт. У живописі натюрморту щільність об'єктів зображення, передача фактури, матеріалу також відіграють не останню роль. В академічному малюнку натюрморт із штучним освітленням має за мету відтворення світлової перспективи. Об'єкти натюрморту, що знаходяться ближче до джерела світла значно світліші, ніж ті, що більш віддалені від нього. Орієнтуючись на рівень освітлення предметів, можна визначити їх положення в просторі. Так само, відтворюючи цю різницю, відбувається передача умовного простору натюрморту.

Таким чином, відображення фігур на площині, визначення їх розмірів, особливості грамотного накладання світлих і темних плям цілком можливо здійснити завдяки зазначеним засобам створення композиції. Ці методи вже давно перевірені на практиці і застосовуються провідними фахівцями сучасності.

1.2. Технологічний процес створення творчої роботи

Під час пошуку відповідних тематиці аналогів, для створення власної постановки натюрморту, було переглянуто та досліджено багато цікавих репродукцій, серед яких обрано найбільш співзвучні з темою української кераміки.

За допомогою аналітичних вмінь, можна дослідити художні якості твору образотворчого мистецтва, композицію, пояснити вплив технологічних аспектів, що дозволили реалізувати ідейний задум автора; підбирати відповідні засоби виразності у власній мистецькій практиці. Різні методичні рекомендації пропонують відповідно різний алгоритм, послідовність аналізу живописних полотен. Але усі вони працюють за досить схожою схемою. Розбирання різних творчих робіт у формі аналізу допоможе самостійно працювати над вивченням пам'яток, описувати, визначати належність до стилю, висловлювати власні судження.

Принципи художнього аналізу мистецьких творів досліджував О. Романчук [8, с. 54] та створив його алгоритм:

- вид образотворчого мистецтва
- жанр образотворчого мистецтва
- глибина простору
- лінія горизонту
- передача простору
- колорит
- контраст, нюанс, локальні кольори
- загальне емоційне враження, ідея твору

Аналог 1 (Рис. 1.1) — робота художника А. Пороховатого «Буденність» (2006 р.).

Вид образотворчого мистецтва — живопис. Жанр — натюрморт.

Всі предмети знаходяться на одній лінії горизонту, тому не досить чітко можна прослідкувати за переходами переднього, середнього та дальнього

планів. Проте, передній план більш освітлений, що дає змогу суттєво витягнути композиційний передній план ближче до спостерігача. Віддалені предмети приховані, більш затемнені, мають нечіткий силует.

Лінія горизонту — прихована. Всі предмети знаходяться майже на рівні очей, чим створюють досить статичне сприйняття взаємодії об'єктів між собою.

Завдяки гармонійному сполученню схожих відтінків і виконання предметів в одній кольоровій гаммі, переважає спокійний ніжний колорит.

На передньому плані посилені світлові контрасти, проте в кольорі переважає нюанс. Досить майстерно передано ілюзію глибини, не дивлячись на розташування натюрморту на лінії горизонту. Чітко прослідковуються локальні відтінки предметів.

Картина досить статична, але динаміка також присутня. Вона передається через лінії на передньому плані у вигляді сухоцвіту та досить необережно розташованих, ніби розкиданих дрібних предметів.

Композиція передає стан повного спокою та створює якусь загадковість звичайних побутових речей давніх часів, розповідає про минуле, яке досі є актуальним.

Аналог 2 (Рис 1.2) — робота митця І. Ткаченко «Фруктовий настрій» (2013 р.).

Вид образотворчого мистецтва — живопис. Жанр — натюрморт.

Лінія горизонту незначно опущена, що дає більше візуального простору для предметів, що складають натюрморт, яких для даної композиції чимало.

Передній план більш світлий і яскравий, задній трохи приглушений в кольорах та світлових контрастах. В натюрморті добре виділений контраст кольорів предметів та світловий контраст насиченості цільного образу, який тримається за рахунок відчутно притемненого дальнього плану драперії. Також контраст підсилює влучне освітлення, яке зосереджує ще більшу увагу спостерігача на композиційному центрі.

Сполучення відтінків досить гармонійне, переважають теплі кольори та їх відтінки, натюрморт жвавий та яскравий, досить динамічний через розгалуження гілок в різні сторони між предметами на площині.

Художник майстерно передає своє тепле та гармонійне бачення зображених предметів натюрморту, додаючи нотки смаку та соковитості фруктів через світло та насиченість теплих відтінків.

Аналог 3 (Рис 1.3) — картина художника С. Макаренка «Монохромія» (2007 р.).

Вид образотворчого мистецтва — живопис. Жанр — натюрморт.

Лінія горизонту досить відчутно опущена, що дає більше візуального простору між собою для предметів, розташованих на площині.

У натюрморті чіткий поділ на передній, середній та дальній плани завдяки розстановки предметів. На передньому плані вони більш світлі та виразні, ніж на інших. Предмети на передньому плані більш яскраві, а на середньому і задньому більш приглушені і навіть зливаються з драперією, яка також в рамках одного кольору з його відтінками. Саме через це створюється певна монохромія, яка і дала назву цій картині.

Всі предмети досить рівновеликі по відношенню один до одного, тому в основу закладена статика.

Сполучення кольорів гармонійне, всі відтінки переплітаються між собою, створюючи приємну для спостерігача гамму переважаючих холодних мазків. Натюрморт спокійний та побудований на нюансах.

Митець своєю роботою передає спокій та гармонію, що відбивається у обраних предметах, драперії і їхніх відтінках. Кольорова гама натюрморту стримана і спокійна, але досить насичений в певних акцентах, що допомагає чітко визначити центр композиції та передній план.

Аналог 4 (Рис. 1.4) — робота фотографа М. Ларченко «Трипілля» (2017 р.).

Вид образотворчого мистецтва — фотографія. Жанр — натюрморт.

Лінія горизонту незначно опущена, предмети знаходяться досить близько до краю композиції і до спостерігача. Дещо не вистачає відчуття простору між предметами центральної частини натюрморту.

Передній, середній та дальній плани майже не відрізняються. Проте, завдяки світловому контрасту окреслено головні об'єкти на площині. За освітленістю всі предмети отримують однакову кількість світла, але передні дещо позбавлені чіткості контурів. Завдяки цьому увагу привертає глечик на дальньому плані прикрашений спрощеним трипільським орнаментом. Саме він є головним в усій композиції і привертає найбільшу увагу.

Предмети мають досить схожі відтінки і одну кольорову гаму, але різняться формою та величиною. Завдяки орнаменту натюрморт набуває певної динаміки.

Поєднання кольорів досить гармонійне. Навіть відтінки на дальньому плані за предметами дуже подібні до чистих кольорів, тому все дуже виважено, спокійно та побудовано на нюансах.

Автор фотознімка передає дух та традиції далеких часів, які є такими близькими і відносяться до кожного, все те прадавнє, що внесло неабиякий вплив на формування сучасної культури, спадщини майбутнім поколінням.

Аналог 5 (Рис. 1.5) — робота фотографа О. Франка «Спокійний ранок» (2011 р.).

Вид образотворчого мистецтва — фотографія. Жанр — натюрморт. Лінія горизонту ледь помітно опущена. Присутність лише одної драперії на площині біля предметів і незаповнений простір навколо дає повне відчуття простору. Легкості додає лаконічність форм предметів натюрморту, простота фігур і їх розстановки, але з досить цікавим вирішенням.

Досить чітко поділено на передній, середній та дальній плани. Влучно підібрані і розташовані локальні плями композиції, розподілена увага між предметами.

Присутні як яскраві кольори на передньому плані, так і більш пастельні нюансові на віддаленому. Їх взаємодія створює «золоту середину» в цій

постановці. Привертає увагу глядача центр композиції, а контраст світла та тіней прекрасно доповнюють і завершують особливість цього фото.

Автор передає настрій спокою, відчуття гармонії. Локальність і різноманіття кольорів та їх відтінків абсолютно повністю доповнює сектори натюрморту. Підкреслює кожен предмет як самостійний, але пов'язаний в одну цільну композицію.

Аналог 6 (Рис. 1.6) — картина художниці І. Москович «Дари природи» (2005 р.).

Вид образотворчого мистецтва — живопис. Жанр — натюрморт.

Лінія горизонту опущена, зображення розташовані розлого на нестандартному форматі.

Композиція перенасичена різноманітним сільським посудом, овочами та фруктами. Навіть на самому дальньому плані видніються гілки яблуні із стиглими плодами, а поруч біля паркану ростуть яскраві, наліті промінням, соняшники. Не зважаючи на це, присутня деяка перенасиченість елементами. Передній план чітко окреслений і центр композиції знайти досить легко.

Для переднього плану притаманна певна контрастність, більша насиченість предметів, в порівнянні з іншими.

Переважають контрастні, яскраві кольори, які створюють досить насичений колорит. Локальні відтінки предметів плямами розкидані на площині в деякій різнобій, тому погляд глядача не може зупинитися на чомусь одному. Увага між предметами розподілена занадто однаково.

Автор натюрморту виконав одне з найголовніших завдань: передав настрій, який був закладений на початку створення композиції, втілив головний задум. Художник показує наскільки багатого є природа та які дари вона приносить людству, яке про неї дбає та шанує. Тільки у взаємному мирі та злагоді можна досягти гармонії. І особливо це стосується природи навколишнього світу.

Аналог 7 (Рис. 1.7) — картина майстрині О. Міцкевич «Незвичний побут» (2018 р.).

Вид образотворчого мистецтва — живопис. Жанр — натюрморт.

Лінія обрію нижче середини. Предмети знаходяться не лише на горизонтальній площині, а й на вертикальній.

Передній, середній та дальній плани чітко продумані компонуванням предметів та їх правильним виконанням. Вони перебирають увагу спостерігача, але трохи сперечаючись із контрастом і насиченістю предметів на середньому та навіть дальньому плані вертикальної площини.

Помітна деяка динаміка, що виражена предметами, звисаючими з краю стола та тими, що висять на вертикальній площині на дальньому плані.

Колорит роботи досить насичений, з переважанням контрастних кольорів та контрасту світла та тіні. Всі предмети є досить по – різному контрастними та яскравими, але створюють досить цільну композицію.

Вдало та майстерно передані локальні кольори предметів натюрморту з додаванням ноток гостроти та прянощів.

Автор натюрморту передає тонкості бачення звичайного побуту, їхніх форм та гармонійного поєднання між собою досить різнопланових речей.

Аналог 8 (Рис 1.8) — робота фотографа Д. Пагунова «Давнина» (2013 р.).

Вид образотворчого мистецтва — фотографія. Жанр — натюрморт. Лінія горизонту досить низька, але це додає ілюзії розширення простору між предметами. Хоча реальна відстань між предметами досить невелика, вони щільно притиснути один до одного, утворюючи одну суцільну пляму.

Чітко визначений передній, середній та дальній плани, визначено підсиленням контрасту композиційний центр, роль якого виконує найтемніший предмет натюрморту.

Всі зразки посуду досить різні за кольорами та локальними відтінками, однак, досить гармонійно поєднані пастельністю, нюансами та правильно розставленими акцентами.

Натюрморт на фотографії статичний. Однотонне, грамотно підібране колірне вирішення драперії на тлі усіх предметів дає змогу зосередити всю увагу на предметах, що знаходяться на ній.

Автор фотознімка передає глядачеві настрій спокою і деякого антуражу давнини, старого побуту, а цікаво поєднані різноманітні матеріали, що то виблискують на світлі, кидаючи яскраві контрастні полиски, то ніжно передають матовість та приємні відтінки. Цікавим елементом є розписний горщик, що додає цікавості, доповнює собою всю композицію і стає фінальним вирашним елементом.

Аналіз мистецьких творів та художніх фотографій дав змогу узагальнити приклади натюрмортів в різних техніках і виконаннях, різнопланових жанрах мистецтва, знайти щось спільне між ними, кожен натюрморт передає свою особливу енергетику та розповідає власну історію, передаючи почуття автора.

Після аналізу почалася безпосередня робота над творчим вирішенням власної композиції.

Обов'язковими завданнями були: правильний підбір кольорової гами, що відповідає тематиці та українській культурі, яка буде гармонійно поєднуватися з фактурною керамікою та розташування натюрморту в найбільш вигідному компонуванні з підбором відповідного кута зору для зображення максимально цільної композиції, в якій головними предметами будуть залишатися керамічні вироби.

Кераміка — один з найбільш поширених видів українського народного мистецтва. У процесі багатовікового розвитку гончарства склався ряд керамічних регіонів з неповторними ознаками щодо форм виробів, орнаменту і технології.

Українська кераміка славиться своєю історією та внеском у культурну спадщину народу. Вона відіграє важливу роль у формуванні традицій, культури предків та майбутніх поколінь.

Для початку предмети в натюрморті повинні бути пов'язані за змістом. Але це не єдина умова для гармонійної композиції. Всі предмети мають різні форми і пропорції, різноманітні розміри. Для більш цікавого ритму потрібно використовувати великі, середні та дрібні елементи. Драперії та об'єкти повинні бути гармонійним в поєднанні кольорів. Предмети з різними текстурами і фактурами виглядають цікавіше, оскільки підкреслюють відмінність один одного.

Після правильного вибору предметів та драперії необхідно визначитися із форматом, на якому буде виконуватися робота, яким буде розташування предметів (симетричним або асиметричним) та чи буде використана якась композиційна схема: трикутник, коло, діагональ тощо.

Горизонтальний формат — найбільш поширений через те, що підкреслює площину і дозволяє розташувати на ній велику кількість предметів. Він має у своєму розпорядженні задуманий певний рух, передає ідею спокою, неквапливого розглядання, релаксу.

Квадратний формат легко ловить і концентрує сприйняття та увагу глядача. У ньому немає руху вшир або вгору, з'являється круговий рух і спрямованість в центр. Він дає відчуття стабільності.

Круглий або овальний формати зустрічаються досить рідко, оскільки незручні для оформлення. Однак, вони легко вписуються в квадрат і можуть використовуватися під паспарту.

Вертикальний формат більш рухливий і дає відчуття ідеї зростання. Цей формат підійде для зображення квітів, гілок, високих ваз.

Для виконання даної роботи за відповідною тематикою було обрано саме вертикальний формат, так як підібраний натюрморт має два рівні і потребує саме такого вирішення.

Виділяють три основні композиційні схеми розташування предметів: трикутна, кругла та діагональна.

В основі трикутної схеми в центрі розташовують високий предмет, який доповнюють більш дрібні об'єкти.

Кругла схема підходить для квадратного формату, коли немає одного домінуючого за розміром предмета. Погляд глядача як би ковзає по колу, оглядаючи натюрморт.

Діагональна схема створює рухливу композицію і часто передає відчуття внутрішнього дисбалансу. Підходить для передачі руху, хаосу, а також для акценту на порожню частину формату.

Для виконання власної роботи було використано трикутну схему композиційного вирішення із зосередженням основної маси предметів у верхній частині і трохи меншої внизу композиції.

Розташування предметів на площині також може бути різним.

Симетричне розташування дає відчуття стабільності і непорушності.

Асиметричне — більш притягує погляд, оскільки з'являється динаміка і інтерес, основна проблема при цьому — створити рівновагу композиції.

Також, існує поняття золотого перетину, тобто правильні гармонійні пропорції, створені самою природою. Об'єкти, розташовані в фокусних точках, на перетині ліній золотого перетину або, як альтернатива, третин мимоволі притягують погляд глядача.

У виконанні роботи було використано асиметричне розташування предметів із переважанням основної частини на верхній площині.

Також, розташування предметів натюрморту може бути досить щільним або ж вільним. У виконаній роботі всі предмети розташовані досить щільно між собою.

Важливу роль відіграє композиційний центр. Це головне місце в картині, куди найчастіше спрямовується погляд глядача. Доцільно саме тут розташовувати предмет, що виявляє ідею натюрморту і повинен найпершим привертати увагу. Композиційний центр — місце або об'єкт, який в першу чергу притягує погляд глядача. Може проявлятися різними способами (світле на темному, створення іншої форми або більш складної, контрастність, колір).

Розставляючи предмети, потрібно стежити за їх чергуванням, повторюваністю, тобто їхнім ритмом в композиції. Доцільно використовувати предмети подібні, але різних розмірів: великі, середні, дрібні.

Важливо уникати основних помилок і не допускати однакових за формою об'єктів, невідповідних об'єктів (дуже великі і дуже маленькі, рекомендується використовувати трьох розмірів: великий, середній, маленький), постановки предметів на одній лінії, суміщення осей у симетричних предметів, дотику силуетів, неврівноваженості частин (коли одна частина композиції переважає іншу), злиття силуетів.

Дуже багато залежить від тла. Він може давати необхідну пластику і єдність кольору, а може привертати занадто багато уваги, бути сильно активним, перебивати гармонію і сприймання відтінків.

Драперії додають натюрморту цілісність, збирають різні частини за рахунок пластики складок. Крім того, яскравий колір драпіровок вносить рефлeksi на предмети і це є об'єднуючим мальовничим початком для натюрморту. Для

виконання натюрморту на задану тему було обрано однотонну драпіровку, яку доповнювала драперія із українським орнаментом. На завершення процесу постановки натюрморту необхідно виставити світло. Це дуже важливий етап, оскільки світло може докорінно змінити вид натюрморту. Світло допоможе виділити головний об'єкт, а також надати всій композиції цілісність. Світло може грати емоційну роль, будучи одним з головних дійових осіб, задаючи настрій.

У виконанні власної композиції було поставлено досить активне, тепле світло, яке розкриває теплі відтінки предметів та створює додатковий контраст тіней.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ У ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

2.1. Мета і зміст навчання відображення об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва в закладах загальної середньої освіти

Вивчення образотворчого мистецтва спрямоване на формування моральний та етичних цінностей, а вивчення передачі об'єму предметів розвиває уявлення про реальну картину оточуючого світу, запускає розвиток і становлення емоційного, образного та художнього типу мислення, що допомагає в забезпеченні становлення цілісного мислення учнів.

Мету і зміст навчання образотворчого мистецтва визначають програми у галузі «Мистецтво» [21, 22, 23]. Вони полягають у визначенні і теоретичному обґрунтуванні, експериментальній перевірці педагогічних умов формування навичок живопису у процесі виконання натюрморту в різному шкільному віці.

Уроки образотворчого мистецтва дуже помітно сприяють виявленню та розвитку творчих здібностей учнів. Певною мірою впливаючи на внутрішній світ дитини, образотворче мистецтво залучає її до різного спектру людських емоцій, виховує здатність орієнтуватися в світі, що їх оточує, стимулює розвиток образного мислення, пробуджує сприйнятливості до прекрасного, активізує асоціативну пам'ять, художню уяву. Саме на цих творчих заняттях діти швидко захоплюються новою ідеєю і починають творити — вводити свої новації, зміни, доповнення — і задоволені кінцевою виконаною роботою.

Стаючи зв'язком для людських ідей та почуттів, загальною мовою для різних видів мистецтв, воно олюднює інші галузі пізнання дитини, збагачує її духовне життя.

Відображення об'ємних форм на площині є досить складною задачею для учнів закладів загальної середньої освіти, при неправильній, неграмотній методиці проведення занять, допущення таких помилок, як закладання недостовірної інформації про розуміння самого процесу тощо.

Безумовно, вчитель образотворчого мистецтва повинен йти в ногу із сучасністю, але не забувати за одвічні правила у передачі об'єму фігур, пам'ятати про важливість правильної подачі матеріалу з перших уроків, бути чуйним та уважним до кожного індивіда та розривати здібності дітей, поступово розвиваючи їх.

Взагалі, відображення об'єму фігур є дуже важливим етапом в розумінні принципів всього образотворчого мистецтва, а особливо це стосується натюрмортів. Дитина має знати закони світла та тіні, правильно зображувати їх на предметах, вміти розставляти акценти, де це є доцільним, komponувати фігури в правильному положенні, відтворювати об'єм тощо.

Все це грає роль на становлення її свідомості, розвиток творчого мислення, здібностей, правильне розуміння та відтворення дійсності, сприймання та дослідження різних фактур, матеріалів, знання кольорів та їх відтінків, розвиток просторової і ситуативної уяви, сприяє розвитку пам'яті, спостережливості та концентрації уваги, а крім того, формує почуття естетики. Залучаючи дитину до образотворчого мистецтва, вчитель стимулює її руховий, сенсорний, інтелектуальний, емоційний та особистісний розвиток.

З молодшої школи починається усвідомлення і відображення навколишнього дійства, всього, що оточує і відбувається навколо. На цьому етапі розвитку мова про об'єм фігур на зображенні ще не йде і не практикується, але діти вже починають вивчати об'ємні форми, чим вони відрізняються від плоских предметів і відкладають певні асоціації разом із першими знаннями.

Починаючи з середньої та поступово переходячи до старшої школи, учні вже починають свідомо вивчати об'ємні форми, їх будову та правильне зображення на площині. Для цього в методику навчання образотворчого

мистецтва в закладах загальної середньої освіти невеликими частинами додають вивчення перспектив, в основному лінійної, пропорцій, різних форм предметів і суттєву різницю в їх побудові тощо.

Правильне відтворення об'єму фігур на площині дає змогу учням відтворювати предмети більш реалістично, якими вони є в дійсності і, в подальшому, розвиваючи навик відтворення об'єму зображувати об'ємні форми зі своєї уяви без огляду предметів в дійсності.

Навчання відображення об'ємних форм на площині учнів закладів загальної шкільної освіти має досить вагоме значення у становленні правильного розуміння дітей різного шкільного віку про поняття об'єму різних предметів, що оточують людство в навколишньому середовищі та їх форм.

Зображення тривимірного простору на площині здійснюється, насамперед правильною перспективною і конструктивною побудовою предмета. Інший важливий засіб передачі об'єму на площині — це градація його світлотіні: відблиск, світло, півтінь, рефлекс, тіні власна і падаюча.

Саме ці основні правила і закони зображення об'ємних предметів перш за все, вивчаються на уроках образотворчого мистецтва. Учні повинні знати і вміти використовувати на практиці здобуті навички в передачі реалістичного зображення, розуміти принципи створення таких об'ємних композицій та правильно відтворювати дійсність через зображення.

Саме поняття і форма об'єму допомагає учням різного віку отримати відповідні необхідні та важливі знання про тривимірність світу та способи передачі цього світу на площину. Це допомагає значно розшири ще дитячу свідомість, що суттєво вплине на становлення дорослої свідомості в майбутньому і загального сприйняття світу, як досить широкого явища, що потребує безперервного дослідження в різних аспектах діяльності.

Мистецтво розкриває досить необхідні знання про життя та про складні людські відношення. Воно вчить розуміти інших людей і самого себе, розкривати і передавати свої почуття та стани, вчить жити, пробуджує важливі

людські якості. З цього можна зробити висновок, що предметом дослідження і вивчення мистецтва є людина. Про це постійно говорили ще революціонери — демократи. Наприклад, М. Чернишевський неодноразово вказував на те, що головним предметом відтворення дійсності в мистецтві є людина. Людське життя він називав «єдиним корінним предметом, єдиним істотним змістом поезії»[16, с. 145].

Відтворення об'єму має досить широкий обсяг в тематичному плануванні уроків з образотворчого мистецтва, так як це є одним з основ і найголовніших законів сприймання і подальшого відтворення оточуючої дійсності. Правильне вивчення всіх законів побудови та прийомів світлотіні дає змогу усвідомлювати цілісність предметів, їхню будову, матеріальність, створювати ілюзію тривимірності на площині.

2.2. Форми і методи навчання учнів відображення об'ємних форм на площині в закладах загальної середньої освіти

У працях О. Красноголовця[4], Н. Краснової [3], І. Руденко [11], О. Смірної [13], О. Сиви [14], О. Шевнюк [17] та ін. розкрито методіку образотворчого мистецтва. Автори вважають, що воно лежить в основі відображення об'ємних форм на площині, що сприяє художньому та емоційному досвіду, гармонізації внутрішнього світу, становленню естетичних уявлень учнівської молоді.

Зокрема, методика І.В. Руденко «базується на ефекті поступової появи-зникнення, метафоричного перетворення художніх образів і передбачає домислювання можливих образів у заданому контексті (сюжет, композиція, колір, лінія, художні техніки та матеріали тощо)» [10, с. 12].

Метод навчання — це спосіб взаємопов'язаної діяльності педагога і учнів, спрямований на досягнення навчально-виховних цілей в ролі вчителя. В. Краєвський визначає його так: «Метод навчання — це конструйована з

метою реалізації в конкретних формах навчальної роботи модель єдиної діяльності викладання і навчання, представлена в нормативному плані і спрямована на передачу навчання і засвоєння ними певної частини змісту освіти» [2, с. 47]. Методи навчання образотворчому мистецтву спрямовані на оволодіння учнями художньо-творчою діяльністю та формування їх творчих здібностей.

Методику навчання відображення об'ємних фігур на площині досліджували: К. Попович [7], М. Ростовцев [9], Л. Шелестова [18] та ін.

Існує декілька прийомів та методів для успішного та досить результативного засвоєння широкої теми відображення об'ємних фігур на площині для учнів закладів загальної середньої освіти.

Один з них — прийом навчання — діє як допоміжний засіб, не визначає всієї специфіки діяльності вчителя і учнів на занятті, має вузьке призначення. Методи і прийоми в процесі навчання виступають в діалектичній єдності, можуть переходити один в інший. У реальній практиці викладання образотворчого мистецтва рідко працює якийсь один з методів, досвідчений педагог, як правило, комбінує словесні, наочні і практичні методи у своїй роботі.

Характер пізнавальної діяльності учнів по засвоєнню нового матеріалу, що вивчається покладено в основу відомої класифікації методів навчання, запропонованої М. Скаткіним [12, с. 177] та І. Лернером [6, с. 59], що включає наступні методи: пояснювально-ілюстративний (або інформаційно-рецептивний), репродуктивний, частково-пошуковий, дослідницький, проблемний.

Інформаційно-рецептивний метод — отримання інформації через рецептори (слух, зір, дотик тощо), є провідним методом у всіх системах навчання.

Пояснювально-ілюстративний метод передбачає отримання знань шляхом безпосереднього сприйняття. Педагог повідомляє готову інформацію, використовуючи різних засобів і способів її передачі (наприклад, словесні і

візуальні), а від учнів потрібно її усвідомлення, засвоєння і збереження в пам'яті.

Цей метод широко використовується у викладанні образотворчого мистецтва і спрямований на організацію візуального сприйняття дійсності, предметів, об'єктів зображення і творів мистецтва школярами, а також на засвоєння ними певної інформації про мистецтво, художників, окремі твори, інформації про навколишній світ.

Пояснювально-ілюстративний метод часто використовується при подачі нового матеріалу, поясненні теми практичної роботи, її цілі і завдань. Інформація по темі зображення, супроводжувана показом репродукцій, методичних таблиць і посібників, пояснення послідовності роботи і вимог до готового результату — все це викладається вчителем в лаконічній і послідовній формі, так як його завдання — бути максимально зрозумілим. Діяльність учнів в такому випадку носить в достатній мірі пасивний характер, від них вимагається прийняти інформацію до відома, засвоїти і запам'ятати.

Репродуктивний метод (репродукція — повторення) — метод вправ, метод копіювання, метод повторення за викладачем. Цей метод передбачає передачу способів діяльності, умінь і навичок в готовому вигляді і орієнтує учнів на просте відтворення зразків, показаних вчителем. Він також не може бути провідним у навчанні, направленому на розвиток творчого потенціалу дитини, як і перший метод. Але на тих етапах навчання, коли дитина освоює ази техніки, які є новими для неї, репродуктивний метод допомагає впоратися з багатьма труднощами технічного характеру.

Інформаційно-рецептивний і репродуктивний методи відносяться до найбільш поширених методів в методиці викладання образотворчого мистецтва і є переважаючими в традиційному підході до навчання, використовуються прихильниками всіх концепцій навчання. Вони є досить дієвими і в тематиці передачі об'єму предметів.

Дослідницький і проблемний методи — це методи, при яких вчитель організовує творчу діяльність за рішенням проблем, конструє творчі

завдання, а учні самостійно формулюють проблему і знаходять шляхи її вирішення. Їх застосування можливе при досить високому рівні розвитку художньо-творчих здібностей учнів і являє собою вихід на самостійну творчість. Даний метод в застосуванні до навчання образотворчому мистецтву можна позначити як «метод самостійної художньої творчості». Самостійна художня творчість передбачає високий рівень розвитку художньо-творчих здібностей учнів, широке володіння основами образотворчої грамоти, мовою мистецтва, усвідомленість і керованість процесу втілення художнього задуму. Для методу проектів дуже істотним є питання практичної, теоретичної та пізнавальної значущості передбачуваних результатів. Робота над проектом ретельно планується викладачем і обговорюється з учнями. В основі навчальних проектів лежать дослідницькі методи навчання.

У сучасній практиці і теорії виховання існує такий досить популярний метод як гра. Сьогодні гра означає розвиток її педагогічної сутності.

Гуманістична педагогіка бачить гру як основний спосіб людського спілкування з можливим і недійсним. Мета і сенс гри — в ній самій, а спосіб її дії — уявне творення, поєднання нереального ігрового світу з реальним.

Вибір навчальних методів і прийомів залежить від багатьох факторів. Ступінь складності використовуваних методів навчання знаходиться в прямій залежності від рівня цілей і завдань уроку. Елементарні мети і завдання можуть бути вирішені простими методами: репродуктивними або пояснювально-ілюстративними. В міру ускладнення навчальних і творчих завдань, підвищення самостійності і усвідомленості художньо-творчої діяльності, виникає потреба у використанні проблемних методів.

Використані на уроці методи і прийоми навчання залежать від специфіки виду діяльності. Різні види діяльності учнів на уроках образотворчого мистецтва мають свої особливості і конкретні завдання, прийоми і способи роботи, застосування різних художніх матеріалів. На прикладі навчання зображення об'ємних предметів на площині

Вікові особливості грають велику роль на розробку відповідного матеріалу та його засвоєння. Для учнів молодшого шкільного віку необхідно підбирати більш просту і легко зрозумілу композицію (Дод. Б1), тоді як для учнів більш старшого віку відповідно складнішу (Дод. Б2). Рівень розвитку аналітичного мислення, уваги, пам'яті, сприйняття — суттєво впливають на вибір методів і прийомів навчання. Рівень підготовленості конкретного класу або групи дітей теж впливає на вибір методів і прийомів.

Особистісні якості вчителя і рівень його професійної підготовки, розуміння мети художньої освіти, його змісту і завдань також не на останньому плані. Чим вище теоретичний і практичний рівень підготовки педагога, тим вище буде рівень використовуваних ним форм, методів і прийомів навчання, тим різноманітніше буде їх поєднання.

У сучасній розробці навчання живопису освітлення предмета і тіні, що йдуть від нього, відіграють велику роль.

Світло створює умови видимості. Коли світло змінюється, то змінюється і видимий образ освітлених предметів. Якщо джерело світла знаходиться збоку від предметів, то воно підкреслює їх об'ємність. Навіть самі повсякденні предмети знаходять виразність під дією світла. Наприклад, складки тканини, освітлені яскравим світлом, здаються скульптурним зображенням.

Є певні закономірності, як буде розташовуватися світлотінь на різних формах. На плоскій площині потрібно створити зображення, в якому глядач буде бачити форми, об'єкти, простір. Щоб це вдалося, потрібно навчитися сприймати все видиме і об'ємне — зображувати предмет з певного ракурсу, але ніби оглядаючи його з усіх сторін.

Кожен об'ємний предмет певного кольору обмежується кривими або плоскими поверхнями, які при освітленні потрапляють в різні світлові і колірні умови. Промені світла, падаючи на різні поверхні предметів, висвітлюють їх нерівномірно, через що поверхні виглядають різними по тону і за кольором. Одні частини поверхні отримують більше світла, інші — менше. Ступінь освітленості поверхні предмета змінюється насамперед в залежності від

відстані до джерела світла: чим далі від поверхні знаходиться джерело світла, тим слабше вона освітлена, і навпаки, чим ближче знаходиться джерело світла, тим освітлення сильніше.

Ступінь освітленості поверхні залежить також від кута падіння променів світла на поверхню. Найбільш сильно освітлена та поверхня, на яку промені падають під прямим кутом, тобто перпендикулярно.

Чим більше нахил променів світла до поверхні, тим менше променів падає на неї і тим слабкіше вона освітлена.

Освітленість предмета залежить також від фактури і кольору самої поверхні: гладка, полірована поверхня буде більше відбивати світло, ніж шорстка і матова. Поверхні темного кольору поглинають більше світлових променів, а відображають менше. На дуже темних і на дуже світлих поверхнях світлотіньові градації розрізняються погано тому, що око не здатне розрізнити переходи занадто слабких і дуже сильних світлових відтінків.

Поступовий перехід від світла до тіні на циліндричних і шарових поверхнях буде включати ділянку півтіні, так як кут падіння променів світла в міру наближення до лінії тіні поступово зменшується.

Предмети, об'ємна форма яких має частини у вигляді складного рельєфу або орнаменту, найбільш ясно читаються в півтіні. У тіні їх чіткість знижена.

Та сторона предмета, на яку пряме світло не потрапляє зовсім є власною тінню. Падаюча тінь не має різких розмежувань з власною тінню. Тональності їх зближені, контури предмета легко списуються з горизонтальною площиною. Чим ближче до предмету падаюча тінь, тим вона темніше. Це зберігається і на передньому її плані. Всередині і на дальньому плані вона висвітлюється рефlekсами від оточення.

Відбите від навколишніх предметів світло, що падає на тіньову частину тіла, утворює рефлекс. Рефлекси не тільки висвітлюють тіні, але і надають їм свій кольоровий відтінок.

Залежно від форми предмета відображення від його поверхні буває більш-менш рівномірним на всі боки, але на ділянці, що оглядається під кутом,

рівним куту падіння променів основного світла, відображення в сторону, на яку спрямований зір буде найбільшим. У цьому місці предмет здається більш світлим, ніж в інших. Ця світла пляма є відблиском.

Світло, півтінь, тінь мають на поверхні предмета певне місце розташування, але відблиск його не має, так як залежить не тільки від напрямлення джерела світла і форми предмета, але ще і від місця розташування, тобто кута зору.

На предметах з блискучими (глянцевими) поверхнями відблиски і рефлекси яскравіше і чіткіше по своїх кордонах, ніж на матових і шорсткуватих, форма і колір їх знаходяться в прямій залежності від форми і кольору прямого або відбитого джерела світла. Тому характер світлотіні, ретельно передані за кольором відблиски або рефлекси мають велике значення в передачі матеріальності предметів, підкреслюють їх об'ємність.

Педагог повинен вміти прогнозувати творчі досягнення учнів на основі знання їх індивідуальних потреб і схильностей, реального рівня розвитку здібностей і підбору відповідних цього рівня методичних прийомів і способів навчання. Він повинен вміти керувати не тільки процесом художнього розвитку учнів, а й загальним їх розвитком, формуванням особистості в цілому [1, с. 87].

ВИСНОВКИ

Актуальність даної теми є дуже доцільною, так як зображення об'ємних форм на площині є однією з основ в образотворчому мистецтві. Вивчення побудови натюрморту є досить популярним завданням серед учнів шкільних та позашкільних закладів освіти, вищих навчальних закладів тощо.

Основні завдання, поставлені для досягнення поставленої мети виконані, а саме:

- визначено технологічні особливості відображення об'ємних форм на площині, а саме: передача світла, тіней, перспективи, глибини простору, пропорцій;

- простежено динаміку процесу поетапного написання натюрморту з натури у вигляді вибору теми, розстановки предметів майбутнього натюрморту, правильне положення світла та кута зору для найбільш вираженої композиції, компонування предметів, побудова та написання з урахуванням законів світлотіні, пропорцій, перспективи тощо;

- розроблено ефективні методи навчання відображення об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва учнів закладів загальної середньої освіти, такі як: інформаційно-рецептивний метод, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, дослідницький і проблемний методи, що дозволяють максимально розкрити учнівський потенціал та досягти бажаного кінцевого результату творчого вдосконалення;

- конкретизовано особливості творчого композиційного і колористичного пошуку в процесі написання натюрморту «Українська кераміка» з натури, а саме правильний підбір кольорової гами, що відповідає тематиці та українській культурі, яка буде гармонійно поєднуватися з фактурною керамікою та розташування натюрморту в найбільш вигідному компонуванні з підбором відповідного ракурсу для зображення максимально цільної композиції, в якій головними предметами будуть залишатися керамічні вироби;

- уточнено мету і зміст навчання відображенню об'ємних форм на площині на уроках образотворчого мистецтва, а саме: розробити та обґрунтувати методику навчання учнів закладів загальної середньої освіти відображення об'ємних форм на площині, створити натюрморт з натури «Українська кераміка»;

- подальшого розвитку набули уявлення про вплив образотворчого мистецтва на формування особистості учнів, такі як: формування свідомості, розвиток уяви, вивчення навколишнього світу, пізнання себе та оточуючих тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Педагогіка. Навчальний посібник. К.: Академвидав, 2012. 616 с.
2. Краєвський В.В. Методологія педагогіки: Посібник для педагогів-дослідників. Чебоксари: Чуваш, 2008. 244 с.
3. Краснова Н.М. Формування світовідображення в учнів 5–7 класів спеціалізованих загальноосвітніх шкіл художнього профілю у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 — теорія і методика виховання; Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2015. 20 с.
4. Красноголовець О.С. Основи скульптури. Навч. посіб. для студентів, викладачів ВНЗ. К., 2008. 171 с.
5. Леонардо да Вінчі. Трактат о живописе. Фоліо, 2013. 219 с.
6. Лернер І.Я. Дидактичні основи методів навчання: монографія. М.: Педагогіка, 2010. 186 с.
7. Попович Л.М. Педагогічні умови організації методичної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах. Педагогічна освіта: теорія і практика. К.: Освіта, 2012. 187 с.
8. Романчук О.С. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. М.: Педагогіка, 2019. 181 с.
9. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе. М.: Педагогика, 2010. 251 с.
10. Руденко І.В. Творчі завдання у підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва. Київ, 2018. 116 с.
11. Руденко І.В. Формування творчої активності молодших підлітків засобами образотворчого мистецтва : автореф. дис., канд. пед. наук : 13.00.07; НАПН України, Ін-т проблем виховання. Київ, 2014. 20 с
12. Скаткін М.Н. Краєвський В.В. Зміст загальної середньої освіти: Проблеми і перспективи. К.: ІЗМН, 2011. 247 с.

13. Смірнова О.О. Методика формування художньо-педагогічної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі навчання декоративно-прикладного мистецтва: автореф. дис., канд. пед. наук : 13.00.04. К.: ун-т ім. М.П. Драгоманова, 2010. 20 с.

14. Сова О.С. Взаємодія наукової і педагогічної творчості у діяльності майбутнього викладача галузі мистецтв. *Молода наука НПУ імені М. П. Драгоманова*. Збірник праць за матеріалами семінару “Основи педагогіки вищої школи” для аспіранті; упор. проф. Л. П. Вовк, доц. В. Б. Вишківська. К.: ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2017. 173 с.

15. Фіцула М.М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних педагогічних закладів освіти. Київ, 2002. 528 с.

16. Чернышевский М.Г. Художественное творчество: Пособие для студентов. Москва, 1984. 224 с.

17. Шевнюк О.Л. Формування художньо-естетичного досвіду майбутнього вчителя. Київ, 1995. 202 с.

18. Шелестова Л.В. Основи педагогічної майстерності та особистісного саморозвитку: практикум. Волгоград: Освіта, 2011. 166 с.

19. Яценко В.Л. Становлення системи підготовки кадрів середньої освіти в історії педагогічної думки (початок ХХ ст. – 1941 р.). Теорія та методика управління освітою. Київ, 2013. 187 с.

Література на іноземній мові

20. Elizabeth H. The Still Life in the Fiction of A. S. Byatt. Cambridge Scholars Publishing, 2010. 215 p.

21. Juliette A. Lessons in Classical Painting: Essential Techniques from Inside the Atelier. Kindle Edition. 2020. 240 p.

Інформаційні джерела

22. Науковий простір студента: пошуки і знахідки. URL: <https://fpp.npu.edu.ua/nauka/kafedry/naukovi-zbirnyky-nttsa-fpp/naukovyi-prostir-studenta-2020>(дата звернення: 12.05.2020)

23. Закон України про повну загальну середню освіту. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20> (дата звернення: 03.05.2020).

24. Програма з Мистецтва для 1–4 класів. URL:
<https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-rochatkovoyi-shkoli>(дата звернення: 24.04.2020).

25. Програма з Мистецтва для 5–9 класів.
URL:<https://osvita.ua/school/program/program-5-9/56132/> (дата звернення: 27.04.2020).

Додатки

Додаток А

Аналіз аналогів



Рис. А.1.1.
Пороховатий А.
«Буденність». 2006 р.

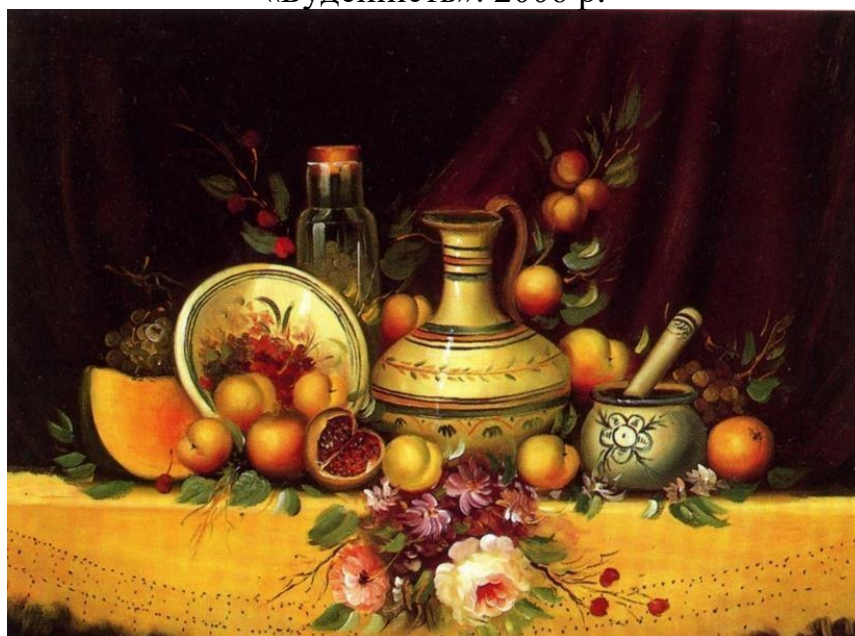


Рис. А.1.2.
Ткаченко І.
«Фруктовий настрій». 2013 р.

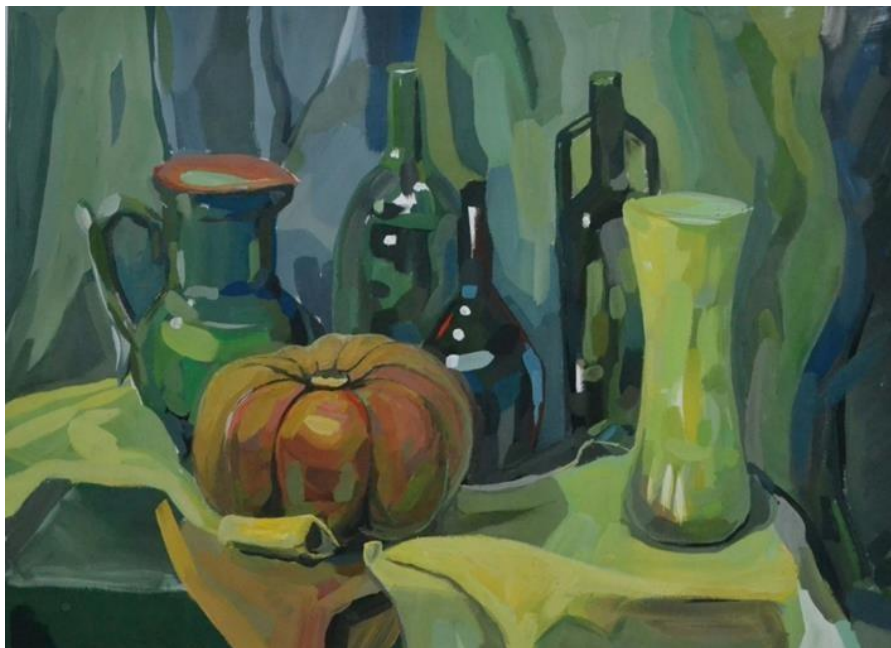


Рис. А.1.3.
Макаренко С.
«Монохромія». 2007 р.

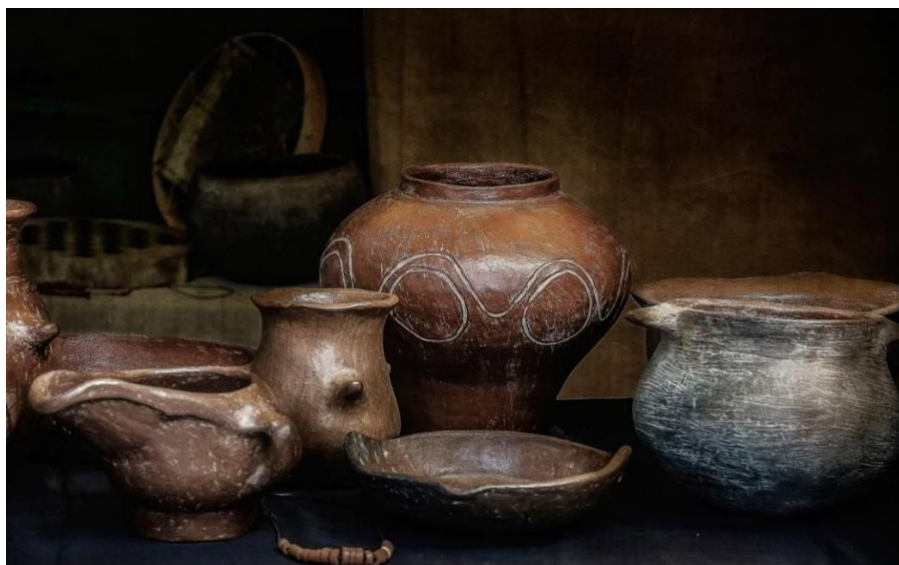


Рис. А.1.4.
Ларченко М.
«Трипілля». 2017 р.



Рис. А.1.5.
Франко О.
«Спокійний ранок». 2011 р.



Рис. А.1.6.
Москович І.
«Дари природи». 2005 р.



Рис. А.1.7.
Міцкевич О.
«Незвичний побут». 2018 р.



Рис. А.1.8.
Пагунов Д.
«Давнина». 2013 р.

Додаток Б.1



Спрощена композиція

Додаток Б.2



Ускладнена композиція

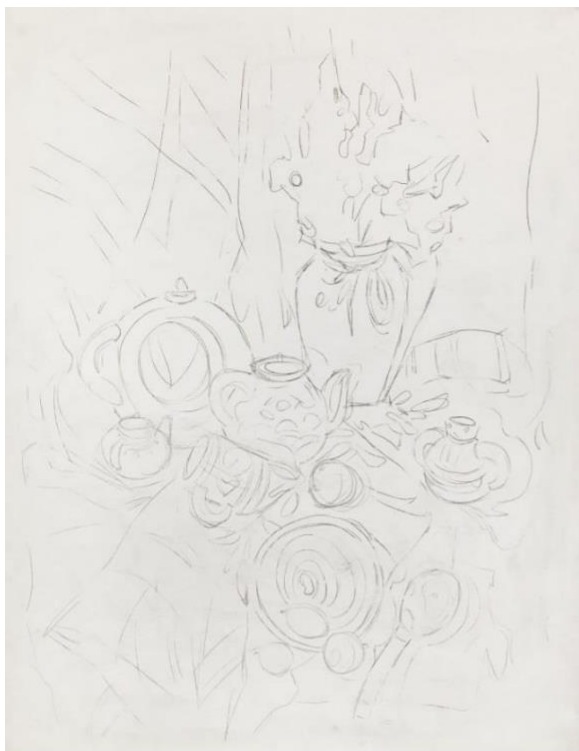
Додаток В1



Шарига А.

Ескіз дипломної роботи

Додаток В2



Шарига А.

Поетапність виконання практичної роботи

Додаток Г

Розробка уроку для 7 класу

Тема: Відображення об'ємних форм на площині. Натюрморт. 7 клас

Мета уроку

Розширити поняття про види декоративного мистецтва, поняття натюрморту, ознайомити з ключовими техніками натюрморту, формувати уміння та навички поетапного виконання та побудови предметів на площині; розвивати естетичний смак, художні здібності, бачення прекрасного в предметах, що оточують та наповнюють буденність різним настроєм; плекати любов до видів образотворчого мистецтва та натюрморту як його частини.

Завдання

закріпити знання щодо понять видів і жанрів образотворчого мистецтва; поглибити знання з композиції в натюрморті; продемонструвати різноманітні види натюрмортів з використанням різних технік і матеріалів;

підвищити рівень умінь і навичок володіння засобами образотворчого мистецтва; розвивати культуру зображення, композиції, гармонії та рівноваги, пропорційності та відношення; формувати естетичний та художній смак, розвивати вміння працювати колективно та індивідуально; виховувати інтерес до зображення звичайних предметів через асоціації

Знати

поняття «натюрморт», особливості зображення об'ємних фігур на площині; основи композиції, лінійної перспективи, їх закони та прийоми в створенні гармонійного натюрморту; поняття колорит, колірна гама, колірні гармонії у відтворенні дійсності

Уміти

композиційно правильно будувати фігури на площині, аналізувати процес побудови предметів, влучно підбирати тон і локальний колір; цілісно сприймати композицію; працювати колективно та індивідуально

Основні категорії, поняття, терміни, імена

Натюрморт, об'єм, композиція, відтворення форм, асоціації, співвідношення, колорит, колірна гама, побудова, лінійна перспектива, локальні кольори

Місце уроку в змісті навчального предмету

Розвиток мистецького бачення, естетичного виховання, поваги до образотворчого мистецтва, використання засобів художньої виразності та побудову з відтворення форм різних предметів

Ресурси

Для учнів — альбомні аркуші, простий олівець, гумка, фарби, різні за розміром пензлі, стаканчик для води, серветки.
Для вчителя — приклади натюрмортів в різних техніках, фоторепродукції робіт відомих художників, навчальні таблиці, зразки учнівських робіт, поетапність

Методи

Комунікативні (розповідь, пояснення, аналіз, бесіда)	Репродуктивно – пошукові (спостереження, самостійна практична робота, допомога, корекція)
Наочні (демонстрація, ілюстрація, таблиці)	Мотиваційні (позитивний приклад, спонукання до творчості, створення ситуацій успіху, створення виховних ситуацій, заохочення)
Контролю (фронтальне, усне опитування)	

Прогнозовані результати

I рівень. Учень розуміє частину тематичного матеріалу; користується обмеженим понятійно-термінологічним запасом у процесі розповіді про натюрморт; частково відтворює тематичний матеріал у практичній художній діяльності, але лише з опорою на пояснення та зразок вчителя; художньо-образне мислення розвинуте на елементарному рівні (переважає повторення суджень вчителя про натюрморт).

II рівень. Учень повністю розуміє та усвідомлює тематичний матеріал, здатний узагальнювати його за допомогою вчителя; демонструє достатній понятійно-термінологічний запас; застосовує за допомогою вчителя опанований матеріал у практичній художній діяльності; художньо-образне мислення достатньо розвинуте (судження аргументуються, з'являються окремі аналогії, асоціації).

III рівень. Учень глибоко розуміє та усвідомлює тематичний матеріал у межах програми, намагається самостійно збагачувати набуті знання; під час інтерпретації художніх творів аргументує висновки, власні оцінки й твердження, ілюструє їх прикладами; широко користується спеціальною термінологією відповідно до програмних вимог; самостійно використовує тематичний матеріал у практичній художній діяльності; художньо-образне мислення високо розвинуте, характеризується елементами світоглядних узагальнень, використанням нестандартних асоціативних зв'язків, порівнянь творів різних видів мистецтв (за аналогією, контрастом) та відповідних життєвих явищ.

Самостійна (домашня) робота

Допрацювати натюрморт, спробувати самостійно на основі асоціацій побудувати предмети кухонного вжитку

Час	Діяльність учителя	Діяльність учнів	Методи
3 хв.	Перевірка готовності до уроку (наявність матеріалів) Організація уваги учнів. Привітання. Оголошення теми та мети уроку. Повторення видів та жанрів образотворчого мистецтва.	Вітаються, переключають увагу на завдання.	Комунікативний, розповідь
10 хв.	Актуалізація опорних знань та ознайомлення з темою на мету : - коротке повторення композиційних прийомів та законів, правила розташування предметів, їх взаємопропорційність; - коротке повідомлення теми та мети, завдання уроку; - аналіз наочності натюрмортів з точки зору композиції, колористичного вирішення та техніки виконання; Постановка завдання: розробити елементи народного розпису (провести короткий інструктаж з техніки безпеки);	Приймають активну участь у бесіді, відповідають на навідні питання, проявляють творче мислення, аналізуючи живописні засоби, згадують набуті знання на попередніх заняттях з образотворчого мистецтва.	Комунікативні (розповідь, пояснення з порівняннями, аналіз, бесіда), наочні (ілюстрація, демонстрація), контролю (фронтальне усне опитування), мотиваційні (позитивний приклад, спонукання до творчості)
27 хв.	Виконання завдання у кілька етапів, контрольованих вчителем: 1. Композиція натюрморту	Самостійно працюють над композицією та виконанням	Репродуктивно — пошукові (спостереження, аналіз)

Продовження додатку Г

	<p>2. Виявлення загальних тонових плям, визначення колориту, його характеру, локальних відтінків, творчий підхід до виконання завдання;</p> <p>3. Побудова предметів через геометричні та фантазійні асоціації; Допомога учням – корекція композиції, допомога у техніці виконання, виявлення колективних помилок та пояснення щодо їх усунення, виявлення позитивних моментів.</p>	<p>натюрморту. Аналізують таблиці з елементами</p>	<p>самостійна практична робота, вправління, корекція), мотиваційні (створення ситуацій успіху)</p>
<p>5 хв.</p>	<p>Завершення роботи. Учні презентують виконані роботи перед класом. Діти, аналізуючи, шукають позитивні моменти роботи.</p> <p>Підведення підсумків — натюрморт як жанр образотворчого мистецтва, побудова предметів з відтворенням об'єму та техніки його виконання. Оцінювання робіт, подяка учням за хорошу та активну роботу.</p>	<p>Приймають активну участь у обговоренні та аналізі робіт однокласників</p>	<p>Репродуктивно — пошукові (аналіз, корекція), мотиваційні (заохочення, створення ситуацій успіху)</p>

Додаток Д

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ



СЕРТИФІКАТ

засвідчує, що
Анна Шарига
взяла участь у VII ВСЕУКРАЇНСЬКІЙ
СТУДЕНТСЬКІЙ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
«НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ»
12 травня 2020 р., м. Київ

Декан
Факультету педагогіки і психології



Олефіренко Т. О.

Голова студентського наукового
товариства Факультету
педагогіки і психології



Золотаренко Т. О.





НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ
Українська Асоціація педагогів і психологів
початкової, дошкільної та позашкільної освіти



ПРОГРАМА
VII Всеукраїнської науково-практичної студентської
інтернет-конференції
«Науковий простір студента: пошуки і знахідки»
12 травня 2020 року



МЕТОДИ НАВЧАННЯ УЧНІВ ЗАГАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ
ОСВІТИ ВІДОБРАЖЕННЯ ОБ'ЄМНИХ ФОРМ НА ПЛОЩИНІ

Анна Шарига
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
м. Київ
Науковий керівник: Труш В. М.,
член Національної Спілки художників України,
старший викладач

Анотація. Тези присвячені методам навчання відображення об'ємних форм на площині, що допомагають засвоїти загальні прийоми навчання відображення об'єму й використовувати їх у відтворенні дійсності на площині.

Ключові слова: об'єм на площині, методика передачі об'ємних фігур.

Творча діяльність художників, вся їх спадщина та надбання спрямовані на розкриття сутності об'єктів зображення, їхніх зовнішніх і внутрішніх проявів.

Проблему навчання об'ємних форм на площині вивчали: Фіцула М. М., Яценко В. С., Н. Волкова, Н. Врублевська. Методику навчання відображення об'ємних фігур на площині досліджували: Л. Коваль, К. Павлик, М. Ростовцев, Л. Шелестова та ін. Автори вважають, що існує декілька прийомів та методів для успішного та досить результативного засвоєння широкої теми відображення об'ємних форм на площині для учнів закладів загальної середньої освіти.

Актуальність даної теми полягає в тому, що зображення об'ємних форм на площині є однією з основ в образотворчому мистецтві.

Існують певні методи навчання відображення об'ємних форм на площині в написанні натюрморту:

- інформаційно-рецептивний метод;
- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;

- дослідницький, експериментальний і проблемний методи.

Всі вони дозволяють максимально розкрити учнівський потенціал та досягти бажаного кінцевого результату творчого вдосконалення.

В образотворчому мистецтві натюрмортом прийнято називати зображення неживих предметів, об'єднаних в неподільну композицію. Натюрморт може мати як самостійне значення, так і бути складовою частиною композиції жанрової картини. У натюрморті, як правило, виражається ставлення людини до світу, що її оточує. В ньому розкривається розуміння прекрасного в будь-якій дрібниці, властиве художнику як людині свого часу.

Одним з методів навчання відображення об'ємних форм на площині є перспективні побудови. Задачею перспективи є виявлення двовимірного простору завдяки скороченням. Але не тільки за допомогою перспективних скорочень виникає можливість реалістичного зображення дійсності і, безпосередньо, простору. Однією з найголовніших просторових характеристик є саме тінь від предметів. Падаюча тінь не належить самому предмету, а належить площині, на якій предмет знаходиться, повторюючи його форму більш або менш чітко, залежно від ракурсу й інтенсивності освітлення. Від відстані джерела світла та кута падіння променів освітлення до предмету змінюються обриси тіней. Леонардо да Вінчі зазначав: «Тіні, що належать тілам, не повинні бути причетні до іншого кольору, окрім кольору на якому вони знаходяться» [1, с. 47].

Зображення тривимірного простору на площині здійснюється, насамперед, правильною перспективною і конструктивною побудовою предмета.

Інший важливий засіб передачі об'єму на площині – це градація його світлотіні: відблиск, світло, півтінь, рефлекс, тіні власна і падаюча.

Перш за все, саме ці основні правила і закони зображення об'ємних

Предметів вивчаються на уроках образотворчого мистецтва. Учні повинні знати і вміти використовувати на практиці здобуті навички в передачі реалістичного зображення, розуміти принципи створення таких об'ємних композицій та правильно відтворювати дійсність через зображення.

Поняття і форма об'єму допомагає учням різного віку отримати відповідні необхідні та важливі знання про тривимірність світу та способи передачі цього світу на площину. Це допомагає значно розширити дитячу свідомість, що суттєво вплине на становлення дорослої свідомості в майбутньому і загального сприйняття світу, як досить широкого явища, що потребує безперервного дослідження в різних аспектах діяльності.

Інформаційно-рецептивний метод – отримання інформації через рецептори (слух, зір, дотик тощо), є провідним методом у навчанні. Він спрямований на відображення об'ємних форм на площині за допомогою виявлення градації світлотіні – відблиску, світла, півтіні, рефлексу, власної тіні. До нього відноситься пояснювально-ілюстративний, який передбачає отримання знань шляхом безпосереднього сприймання дійсності, предметів, об'єктів зображення і творів мистецтва школярами, а також на засвоєння ними певної інформації про мистецтво, художників, окремі твори, інформації про навколишній світ.

Репродуктивний метод (репродукція – повторення) – передбачає використання вправ, копіювання, повторення та відтворення зразків, показаних вчителем. Прикладом слугують такі вправи як побудова предметів з гранями (книга, пенал, куб, піраміда тощо). Потім будують більш складні предмети циліндричної, конусної, кулевидної форми.

Велику роль при зображенні натюрморту відіграє дослідницький, експериментальний і проблемний методи. Адже, для живописного натюрморту потрібно проекспериментувати з кольором, відтінками, загальним колористичним рішенням. Дослідити властивості м'яких графічних матеріалів: вугілля, пастель, сепія, сангіна. Поставити проблему

НАУКОВИЙ ПРОСТІР СТУДЕНТА: ПОШУКИ І ЗНАХІДКИ

для вирішення розташування предметів натюрморту або у виборі його теми [2, с. 64].

Сутність завдання полягає в тому, щоб виділити найголовніші аспекти виконання натюрморту та методи навчання відображення об'ємних фігур на площині, щоб не допустити на практиці помилок, які можуть стати на шляху в кожного, хто починає роботу над композицією та відтворенням об'єму не знаючи загальних правил і норм, як, наприклад, побудови, законів світлотіні, правильної передачі тонів тощо.

Правильне вивчення всіх законів побудови та прийомів світлотіні дає змогу усвідомлювати цілісність предметів, їхню будову, матеріальність, створювати ілюзію тривимірності на площині.

Список використаних джерел:

1. Леонардо да Винчи. Трактат про живопис. Москва, 2013. 2019 с.
2. Ростовцев Н. Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе. Навчальний посібник. Москва, 2010. 251 с.